

Jüngers kødgryder

Jan T. Schlosser. Født 1972. Ansat ved Aalborg Universitet siden 1998. Ph.D. sammesteds i 2002 med afhandling om Ernst Jünger. Publikation af artikler og bøger om tysksproget litteratur i det 19. og 20. århundrede, især om Jünger, Joseph Roth, Wolfgang Borchert og Martin Walser, om DDR-litteraturen samt om dilettantisme-problematikken. Udgever- og anmeldervirksomhed.

Ernst Jüngers forfatterskab spænder over 80 år. Hans centrale værker finder vi i mellemkrigs-tiden, hvor han tillige viser størst interesse for kødet som et civilisationskritisk element. Den kødhungrende læser må ty til de mindre berømte (og mindre berygtede) Jünger-tekster. Den fikionaliserede krigsdagbog *In Stahlgewittern* (1920) og den allegoriske roman *Auf den Marmorklippen* (1939) byder således på langt mindre kød end de essayistiske *Der Kampf als inneres Erlebnis* (1922) og *Das Abenteuerliche Herz* (førsteudgave 1929/revideret og udvidet andenudgave 1938).

I *Der Kampf als inneres Erlebnis* fokuseres på kødets forfald. Jüngers sanselige nydelse af de faldne soldaters forrådnelse under Første Verdenskrig bryder med humanismen og understreger hans grundholdning som en forfatter i stram opposition til oplysningstraditionen i tysk litteratur. Kødet er udelukkende et æstetisk fænomen, etiske overvejelser spiller ingen rolle. Kun i begrænset omfang er kødet udtryk for erotisk nydelse, for elitesoldaten betragtes som en stålkriger, som kun viser interesse for kødets penetration hos prostituerede.

I prosasamlingen *Das Abenteuerliche Herz* afsløres modernitetens bagside gennem kødets

maltraktering og udslettelse. Jeget konfronteres med en række torturscener, der kræver forskellige reaktionsmønstre såsom flugt og passivitet. Slagtingen af mennesker og salget af menneskekød er civilisationens lavpunkt. Især i andenudgaven af *Das Abenteuerliche Herz* bliver kødet en metafor for naturens æstetiske potentiale, men kødgryderne er nu fyldt med gastronomisk lede og ikke med forrådnelsens æstetik. Det nietzscheanske og socialdarwinistiske tankegods afløses af en konservativ civilisationskritik, der rummer spæde humanistiske træk.

I forskningssammenhæng har kødet hos Jünger hidtil spillet en yderst marginal rolle (Riedel, 2003). Tættest på kommer Karl Heinz Bohrer med sine betragtninger om "Menschen-Schlachtung als politische Parabel" (Bohrer, 1978: 246-251). Han fokuserer dog udelukkende på *Das Abenteuerliche Herz*.

II

Allerede i *Der Kampf als inneres Erlebnis* er det navnlig skildringen af dødt kød, som er iøjnefaldende. Jünger udvælger forskellige aspekter af sine "oplevelser" på vestfronten for på den måde at tegne et billede af Første Verdenskrig. Forud for to centrale sekvenser med de faldne soldaters kød som midtpunkt fremhæver Jünger det perspektiv, der er helt dominerende for hans syn på dødt menneskekød i *Der Kampf als inneres Erlebnis*. På en markedsplads støder han på gøglernes udstilling af „Wachskörper, mit eitrigem Geschwüren besät, lange Reihen anatomischer Scheußlichkeiten“ (Jünger, 1960: 21)¹. Dette rædselskabinet vækker hans "Lust am Grauen" (Jünger, 1960: 21)². Netop denne lyst søger Jünger at fremstille som en antro-

pologisk "urlyst", der imidlertid forvandler karakter under moderniteten, hvor sanseindtrykket af ligenes forrådnelsesproces bliver genstand for en subjektiv æstetisering, som tilmed inddrager lugtesansen: „Die Verwesung. Manch einer zerging ohne Kreuz und Hügel in Regen, Sonne und Wind [...] Unverkennbar ist der Geruch des verwesenden Menschen, schwer, süßlich und widerlich haftend wie zäher Brei“ (Jünger, 1960: 24)³. De grusomme sanseindtryk bryder med humanismens kulturelle og moralske værdinormer, ja virker ligefrem som en åbenlys provokation over for læseren. Et tabu – her gravens ukrænkelighed – brydes og noget hidtil hermetisk lukket træder frem i al tydelighed: "Manche zerging in grünliches Fischfleisch, das nachts durch zerrissene Uniformen glänzte [...] Anderen floß das Fleisch als rotbraune Gelatine von den Knochen (Jünger, 1960: 24)⁴.

Den sidste sætning henleder opmærksomheden på Edgar Allan Poes fortælling *The Facts in the Case of M. Valdemar* (1845). Forskningen, især Bohrer, har allerede påvist Jüngers nærlæsning af Poe, men uden at inddrage *Valdemar*-teksten. Poes fortælling munder ud i en præcis og chokerende skildring af et menneskes forrådnelsesproces, vel at mærke i lyn-tempo: "His whole frame at once – within the space of a single minute, or even less, shrunk – crumbled – absolutely rotted away beneath my hands. Upon the bed, before the whole company, there lay a nearly liquid mass of loathsome – of detestable putridity" (Poe, 1978: 1243). Kødet som en flydende masse, der løsnes fra de menneskelige knogler: et missing link mellem Poes og Jüngers prosa – dog med den væsentlige forskel, at Poe ikke lader det døde kød stråle i forrådnelsens glans. Her er Jün-

ger straks mere insisterende i sin æstetisering: „Ganz deutlich konnte man den Knochen sehen, der sich aus dem braunen, brandigen Fleisch geschält hatte“ (Jünger, 1960: 68)⁵.

(Endnu) levende menneskød er også et tilbagevendende motiv i *Der Kampf als inneres Erlebnis*. Jünger er ikke ligefrem kendt for overbevisende skildringer af erotik og kærlighed. Endnu i den sene posthistoire-roman *Eumeswil* (1977) virker forholdet mellem de to køn mekanisk. En første smagsprøve på det meget ritualiserede forhold mellem mand og kvinde leverer han i *Der Kampf als inneres Erlebnis*, hvor det for soldaten kun drejer sig om at komme ”hinein in die Brandung des Fleisches” (Jünger, 1960: 39)⁶. Kødet fungerer som seksuelt objekt, som legitimation af en lidet romantisk kærlighedsopfattelse: ”Das war ein trunkenes Gelächter, wenn der metallische Griff in weißem Fleisch versank” (Jünger, 1960: 42)⁷. For krigeren er kun den prostitueredes kød et realisabelt seksuelt projekt. Krigen muliggør ganske vist en orgiastisk udfoldelse af de af civilisationen undertrykte drifter, men netop af krigen forvandles kærligheden også til en barbarisk akt. I patruljeofficerens fremstød til fjendens døde kroppe kan der fx spores en parallel mellem kvindens og krigsmodstandernes funktionalisering som et stykke seksuelt kød: ”Ganz deutlich hört man dazwischen, wenn ein Stück Eisen sich in weiches Menschenfleisch hackt” (Jünger, 1960: 95)⁸. Elitekrigeren er gjort af stål og frygter ikke døden. Den seksuelle potens er med til at understrege hans kampiver: ”Es galt nicht Jugend, Demut und Talent, wenn seine bleierne Geißel auf Fleisch und Knochen prasselte” (Jünger, 1960: 29)⁹. Sågar elitekrigerens eget kød er af stål: „Fast alle haben rote Narbenmale, die ihnen

im Kampfe springender Stahl aufs Fleisch glühte“ (Jünger, 1960: 69)¹⁰. Ekspressionismens forestilling om det „nye menneske“ bliver til en offervillig krigertype hos Jünger.

III

I *Das Abenteuerliche Herz* kommer hans interesse for kødet til udtryk i en række korte, men yderst foruroligende fortællende tekster. I ”Der schwarze Ritter” konfronteres jeg-fortælleren med en torturscene. En pige pines i en sådan grad, at hendes krop forvandles til ét stort kødsår: „Ich sehe, daß die Schenkel und der zerfleischte Leib nur noch aus einer blutigen Wunde bestehen“ (Jünger, 1961: 78)¹¹. Rædselsslagen flygter fortælleren ud af slotet, ude af stand til at bestå torturens prøvelser. Idet fortælleren optræder som ridder i en sort rustning, placeres han som en forgænger for elitekrigeren og burde derfor være i stand til at ”nyde” den kødfulde torturscene. Men perspektivet skifter i *Das Abenteuerliche Herz*, som har flugtmotivet som et narrativt omdrejningspunkt.

Også i de Sades bøger hæfter Jünger sig ved en umættelig „Fleischhunger“ (Jünger, 1961: 158)¹², der typisk går ud over torturofrenes kroppe. Dog er det ikke det seksuelle aspekt, han fokuserer på. Det centrale motiv fra *Der Kampf als inneres Erlebnis* – det kvindelige kød som genstand for mandens lyst – træder i baggrunden. Sproget som et æstetisk virkemiddel er nu i centrum: „Die Sprache bohrt sich mit glühenden Stacheln ins Fleisch“ (Jünger, 1961: 158)¹³. Sproget som brudstykke har Jüngers særlige bevågenhed. Fragmentet er nemlig også det gennemgående kompositionsprincip i *Das Abenteuerliche Herz*. Den komplekse mo-

dernitet kan ikke indfanges i én sammenhængende tekst, men kræver en stadig mere omfattende fragmentering: 25 korte prosatekster i førsteudgaven, 63 i den stærkt reviderede andenudgave.

Først i "Der Strandgang" står det helt klart, at flugten vil være forgæves. Jeget vil altid blive indhentet af det overlegne onde – fordi jegets moralske standhaftighed er yderst relativ, mens det onde fremstår som noget absolut. Den moderne verdens relativisme åbner op for det ondes totale dominans. I "Der Strandgang" er fortælleren i første omgang med til at "befri" et dødt menneske ud af en enorm kødklump: „Strandgang mit Inselbewohnern an einer verlassen Küste. Wir entdecken im Körper eines ungeheuren, vom Meere ausgeworfenen Fisches einen Toten, den wir nackt wie einen Neugeborenen aus bräunlichen Fleischmassen ziehen“ (Jünger, 1961: 134)¹⁴. *The Facts in the Case of M. Valdemar* er genstand for en ny tolkning her: Ikke kun døden, men også fødslen, sættes nu i forbindelse med den flydende brunlige kødmasse – et ildevarslende signal, som peger frem imod tekstens eksplicitte tematisering af en menneskeslagting:

Als wir uns am Waldrande noch einmal flüchtig umwenden, werden wir durch eine Schlachtszene erschreckt, die auf dem Hofe spielt. Vor einem offenen Scheunentor haben Knechte den Körper eines kräftigen Mannes mit den Beinen nach oben ans Spannholz gehängt; das Fleisch ist unangenehm weiß, bereits gebrüht und rasiert. In einem dampfenden Trog schwimmt der Kopf, dessen Anblick ein großer schwarzer Vollbart noch beängstigender macht. (Jünger, 1961: 134)¹⁵

Kødgryderne indtager bogstaveligt talt scenen. Det ondes despoti fører fortælleren ud i en endnu større usikkerhed. Skønt menneskeslagtingen udløser en flugt, kan jeget ikke lade være med at registrere de grusomme detaljer under selve slagtingen, som fx kødets beskaffenhed. Jünger tilbyder ingen udvej, han søger ikke at (bort)forklare det uhyrlige.

Tre helt nye tekster i andenudgaven har en særlig relevans. I 1938 betegner Jünger disse tekster som "verbotene Stücke" (Jünger, 1961: 181)¹⁶. De må betragtes som "forbudte", da de tager højde for de forandrede politiske rammebetingelser i Tyskland fra 1933. I "In den Wirtschaftsräumen" keder fortælleren sig i en mondæn storbycafé, men i baglokalerne bliver han vidne til en mekaniseret form for tortur, da et tandhjul er ved at bore sig ind i to cafégæsters kroppe: „Es schien mir jedoch ein böses Zeichen, daß der Stoff schon hier und dort unter den Griffen nachgab und daß das Fleisch durch die Risse zu sehen war“ (Jünger, 1961: 248)¹⁷. Modernitetens ridser afsløres i det skumle baglokale. Jeget griber ikke hjælpende ind, vender i stedet stille og roligt tilbage til caféen og formår nu at se denne som en facade. Gæsterne lider ikke af kedsomhed, men er angstfyldte.

Mens torturofrenes videre skæbne henstår i det uvisse i ovennævnte tekst, er læseren ikke i tvivl i "Der Erfinder". Menneskeslagtingen udføres her af (d)en lille doktor:

Sogleich erscheint unser Doktorchen, mit dem schwarz-rot-schwarzen Bande der Mauretanier unter dem hastig überworfenen Operationskittel. Er erfaßt die Lage auf den ersten Blick, denn der Schnitt, den er führt, sieht eher wie ein

Schlachtschnitt aus und zieht sich tief über die ganze Länge der Frackbrust hin. Die Gesellschaft sieht dem halb erfreut, halb auch verdrießlich zu, weil ihr der Appetit vergangen ist. (Jünger, 1961: 218)¹⁸

Ofret havde blot forslugt sig, men konsekvenserne er dødelige. Fortælleren iagttagende, passive holdning viser sig nu at være repræsentativ for 1930'ernes tyske samfund. Han hverken modsætter sig eller flygter. Der ligger en kritik af befolkningens holdning i den i første ombæring "erfreute" sanktionering af den statslige terrorvirksomhed, som dernæst i høj grad opfattes som en "uappetitlig" form for politisk aktion.

I "Violette Endivien" opsøger fortælleren en delikatesseforretning. Hans anelse, at der kun sælges "Menschenfleisch" (Jünger, 1961: 184)¹⁹ i butikken, bliver bekræftet i kølerummet, "in denen ich die Menschen [...] an den Wänden hängen sah [...] Die Hände, Füße und Köpfe waren in besonderen Schüsseln ausgestellt und mit kleinen Preistäfelchen besteckt" (Jünger, 1961: 184)²⁰. Fortælleren må konstatere, at der ikke er tale om "in den Zuchtanstalten reihenweise gemästete Stücke" (Jünger, 1961: 184)²¹, men om friskt, nyligt jaget menneskekød. Hvem jager så åbenlyst mennesker i 1938? Og hvor findes der tugthuslejre? Den i de to andre tekster behandlede slagting af mennesker videreføres nu med yderste konsekvens. Menneskekødet bliver til en civilisatorisk vare, ja til en forbrugsvare. Fortælleren pirrer sælgeren med bemærkningen om, at „die Zivilisation in dieser Stadt so weit fortgeschritten ist“ (Jünger, 1961: 184)²². Sælgeren kvitterer med et smil,

men inden da studser han og spørger sig selv om det, som 1930'ernes magthavere i Tyskland også må have overvejet, nemlig om der er tale om et stykke samfundskritik i "Violette Endivien" og de øvrige "forbudte" tekster, hvor Goebbels jo fx også optræder som slagter i "Der Erfinder". Fortælleren flygter ikke ud af rædelsbutikken, men indleder en lang samtale om menneskekødets tilberedelse. Han kommunikerer med andre ord på præmisserne af det samfund, der tillader nedslagting af mennesker. Kun denne metode kunne føre til en publicering af de "forbudte" tekster. Deres budskab er ligeså samfundskritisk som skandaløst: Nazismen ses som et slutprodukt af civilisationens formentlige fremskridt. Det onde baserer på rationalitetens principper. Fremskridtoptimismen fører til salg af menneskekød.

Jünger finder denne udvikling så vederstyggelig, at han i 1938 også i gastronomisk henseende har mistet lysten til kød: „Der geistige und körperliche Ekel wird wachsamer, und die Sinne werden durch eine unangemessene Verfeinerung geschärft. Die Geräusche, Gerüche und Farben greifen leichter an, die Speisen bereiten Überdruß. Vor allem wird dem Gaumen das Fleisch zuwider“ (Jünger, 1961: 260)²³. Den fra *Der Kampf als inneres Erlebnis* så velkendte sanselige æstetisering af kødet fungerer ikke mere. Kødet konnoteres til den politiske magt-anvendelse i en sådan grad, at selv en „normal“ slagterbutik opleves som en del af volden: „Oft herrscht der Kundschaft gegenüber ein fast gewaltsamer Zug“ (Jünger, 1961: 321)²⁴. – Den afgørende synsvinkel i andenudgaven er den passive iagttager, som ikke modsætter sig menneskeslagtingen og ikke gør sin indflydelse gældende. Stoicismen er Jüngers svar på 1930'ernes magtpolitiske erosioner. At

„die Würde des Menschen“ (Jünger, 1961: 230)²⁵ er vigtigere end forrådnelsens æstetik, markeres også i „Auf den Marmorklippen“. I denne tekst konfronteres læseren nemlig med „entfleischten Köpfen“ (Jünger, 1967: 119)²⁶ i „Stankhöhlen grauenhafter Sorte, darinnen auf alle Ewigkeit verworfenes Gelichter sich an der Schändung der Menschenwürde und Menschenfreiheit schauerlich ergötzt“ (Jünger, 1967: 85)²⁷.

IV

Das Abenteuerliche Herz kan læses ud fra et civilisationskritisk perspektiv. Kødet indgår aktivt i Jüngers bestræbelser på at fremstille hele udviklingen (bortset fra romantikken) siden oplysningstiden som en helt og aldeles negativ afmystificeringsproces, der munder ud i barbarisme. Positivismens kølige snit afvises til fordel for en intuitiv anskuelsesform, som Jünger forsøger at spore inden for naturen. Helt manisk nævner han: „Fäulnis geschieht nicht im wesentlichen Kern“ (Jünger, 1961: 107, 109, 119)²⁸. Urbillederne, der rummer livets „dybde“, berøres ikke af den civilisatoriske forrådnelse. Mens kødets forrådnelse blev set i et æstetisk skær i *Der Kampf als inneres Erlebnis*, gør Jünger nu naturens mangfoldige skabninger som fx „eine fleischige Flügelschnecke“ (Jünger, 1961: 100)²⁹ til genstand for en æstetisering.

Allerede i 1929-udgaven bliver kødet en metafor for naturens æstetiske potentiale. I anden-udgaven fremstår naturen som modpol til den politiske magtanvendelse. At naturen nu også er blevet et problem i sig selv, underbygges i den indledende tekst af 1938-udgaven: I „Die Tigerlilie“ fremstår denne blomst så kødfuld, at

homogeniteten sprænges: „Diese Makeln sind in einer Weise verteilt, die darauf schließen läßt, daß die lebendige Kraft, die sie erzeugt, allmählich schwächer wird. So fehlen sie an der Spitze ganz, während sie in der Nähe des Kelchgrundes so kräftig hervorgetrieben sind, daß sie wie auf Stelzen auf hohen, fleischigen Auswüchsen stehen“ (Jünger, 1961: 179)³⁰. – Kødet hos Jünger som en foranderlig størrelse: fra forrådnelsens æstetik til naturens æstetik.

Noter

- 1 ”Kroppe af voks, oversået med betændte bylder, en lang række af anatomiske modbydeligheder”. (Samtlige – bortset fra Rauns (1955) og Boisens (1979) – oversættelser fra tysk til dansk: Jan T. Schlosser).
- 2 ”Rædselslyst”.
- 3 ”Forrådnelsen. Mangen en forgik uden kors og gravhøj i regn, sol og blæst [...] Umiskendelig er lugten af det forrådnende menneske, tung, sødlig og modbydeligt klæbende som tyktflydende grød”.
- 4 ”Nogle gik bort og over i grønligt fiskekød, der skinnede gennem de iturevne uniformer om natten [...] Andres kød flød af knoglerne som rødbrun gelatine”.
- 5 ”Helt tydeligt kunne man se knoglen, der havde løsnet sig fra det brune, hendøende kød”.
- 6 ”Ind i kødets brænding”.
- 7 ”Det var en beruset latter, når det metalliske skaft trængte ind i det hvide kød”.
- 8 ”Helt tydeligt hører man det, når et stykke jern hugger sig ind i blødt menneskekød”.
- 9 ”Det gjaldt hverken ungdom, ydmyghed og talent, når hans pisk af bly trommede imod kød og knogler”.

- 10 "Næsten alle har røde ar, har brændemærker fra kampens sprudlende stål på deres kød".
- 11 "Jeg ser, at lårene og den sønderrevne krop nu kun består af ét blodigt sår".
- 12 "Lyst til kød".
- 13 "Sproget borer sig ind i kødet med gløden-de pigge".
- 14 "Strandgang med øboer på en forladt kyst-strækning. I kroppen af en kolossal fisk, som er skyllet op af havet, opdager vi en død, som vi trækker ud af de brunlige kødmasser så nøgen som et nyfødt barn" (Raun, 1955: 40).
- 15 "I skovbrynet vender vi os hurtigt om endnu en gang og bliver skrækslagne ved synet af en slagtescene, som finder sted på gårdspladsen. Der hænger en udspilet kraftig mandskrop med benene opad på en åben ladeport; kødet er modbydelig hvidt, det er allerede skoldet og barberet. I et dampende trug svømmer hovedet rundt, et stort sort fuldskæg gør synet endnu mere beængstende" (Raun, 1955: 40).
- 16 "Forbudte stykker" (Raun, 1955: 11).
- 17 "Men det forekom mig alligevel at være et dårligt tegn, at stoffet allerede var begyndt at gå itu her og der, hvor der blev taget fat i det, og at det bare kød kunne ses gennem revnerne" (Raun, 1955: 41f.).
- 18 "Straks dukker vor lille doktor op. Under operationskitlen, som han hurtigt har kastet over sig, bærer han Mauretaniernes sort-rød-sortte bånd. Han opfatter situationen ved første øjekast, for det snit, han fører, ser nærmest ud som et slagtersnit. Han lægger det dybt og i hele kjolebrystets længde. Selskabet betragter dette med for-nøjelse og ærgrelse på en gang, for det har mistet appetitten" (Raun, 1955: 39).
- 19 "Menneskekød" (Raun, 1955: 14).
- 20 "Hvor jeg så mennesker hænge på væggen [...] Hænder, fødder og hoveder var anbragt på fade for sig, og der var stukket små prissedler i dem" (Raun, 1955: 14).
- 21 "Blev mæsket i massevis i tugthusene" (Raun, 1955: 14).
- 22 "At civilisationen allerede var så vidt frem-skreden her i byen" (Raun, 1955: 14).
- 23 "Den åndelige og fysiske væmmelse væk-kes yderligere, og sanserne skærpes gen-nem en upassende forfinelse. Lyde, lugte og farver angriber én lettere, maden væk-ker lede. Især bliver ganen led ved kødet".
- 24 "Ofte er det næsten voldelige træk, der er fremherskende over for kunderne".
- 25 "Menneskeværdigheden".
- 26 "Denne blege maske, fra hvilken den flå-ede hud hang ned i laser" (Boisen, 1979: 101).
- 27 "Stinkende huler af gruelig art, hvor i al evighed forbryderisk pak på gyselig måde fryder sig ved at skænde menneskeværdighed og menneskefrihed" (Boisen, 1979: 73).
- 28 "Forrådelse finder ikke sted i den væsent-lige kerne".
- 29 "En kødfuld kæmpemusling".
- 30 "Måden, disse pletter er fordelt på, lader formode, at den levende kraft, som frem-bringer dem, bliver svagere efterhånden. Ude ved spidsen mangler de således helt, mens de inde ved blomsterbunden er så stærkt udviklede, at de ligefrem står på en forhøjning af kødlignende udvækster" (Raun, 1955: 9).

Litteratur

Bohrer, Karl Heinz, *Die Ästhetik des Schreckens: Die pessimistische Romantik und Ernst Jüngers Frühwerk*, Carl Hanser Verlag: München, 1978.

Jünger, Ernst, *Auf den Marmorklippen*, Ernst Klett Verlag: Stuttgart, 1967.

Jünger, Ernst, *Das Abenteuerliche Herz*, Ernst Klett Verlag: Stuttgart, 1961.

Jünger, Ernst, *Der Kampf als inneres Erlebnis*, Ernst Klett Verlag: Stuttgart, 1960.

Jünger, Ernst, *Kapriciöse indfald*. I udvalg og oversættelse ved Conrad Raun, Steen Haselbalchs Forlag: København, 1955.

Jünger, Ernst, *På marmorklipperne*. På dansk ved Mogens Boisen, Forlaget Tristan: København, 1979.

Poe, Edgar Allan, *The Facts in the Case of M. Valdemar*, Harvard University Press: Cambridge/Massachusetts, 1978.

Riedel, Nicolai, *Ernst Jünger-Bibliographie: Wissenschaftliche und essayistische Beiträge zu seinem Werk (1928-2002)*, J. B. Metzler Verlag: Stuttgart, Weimar, 2003.